

Закону України від 3 березня 1998 р. "Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)".

Участь у незаконному страйку не слід вважати реалізацією права на страйк, адже цього права дана категорія працівників взагалі не має відповідно до законодавства.

З іншого боку, законодавець не до кінця послідовний у встановленні кримінальної відповідальності щодо осіб, які порушують право на працівників на участь у страйку. На нашу думку, більш суспільно-небезпечним ніж примушування окремого працівника до участі у страйку або перешкодження участі у страйку є дії, які полягають в організації незаконного страйку. Ст. 32 Закону України "Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)" передбачає норму, у відповідності до якої особи, які є організаторами страйку, визнаного судом незаконним, або які не виконують рішення про визнання страйку незаконним, а так само особи, які перешкоджають припиненню незаконного страйку, притягаються до дисциплінарної або адміністративної відповідальності.

Вважаємо, що доповнення ст.174 КК України спеціальною нормою, яка передбачала-б встановлення кримінальної відповідальності за подібні дії, а саме за організацію страйку, визнаного судом незаконним, та за невиконання рішення про визнання страйку незаконним послужило-б вдосконаленню нормативного рівня механізму кримінально-правової охорони трудових прав найманих працівників.

О.В. Ус

кандидат юридичних наук

(Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого)

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ВИБОРЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА

1. Суттєве змінення регламентації виборчих процесів в Україні сприятиме зростанню законності та чесності виборів.

Водночас типовою залишається ситуація системних порушень законодавства під час виборчих перегонів. З метою їх усунення в новому законодавстві про вибори більш детально регламентовані окремі стадії виборчого процесу та вирішені інші проблеми на які звертали увагу як учасники виборчих перегонів, так і правозастосувачі. Проте аналіз чинного законодавства свідчить про недосконалість окремих його норм, зокрема положень про відповідальність.

За результатами дослідження, проведеного експертами Інституту прикладних і гуманітарних досліджень (м. Харків), відповідальність за порушення виборчого законодавства має незначний превентивний вплив (38,5%) або носить формальний характер (32,7%) Встановлення кримінальної відповідальності, на думку респондентів, має більш превентивне значення (27,3%) ніж встановлення адміністративної відповідальності (12,4%). Третина респондентів (30,7%) навіть висловилися за доцільність посилення кримінальної відповідальності.

2. Кримінальна відповідальність за порушення виборчих прав передбачена у статтях 157-159 КК, серед них: перешкодження здійсненню виборчого права, неправомірне використання виборчих бюлетенів, підлог виборчих документів або неправильний підрахунок голосів чи неправильне оголошення результатів виборів, порушення таємниці голосування. Суспільна небезпечність цих злочинів полягає у тому, що вони посягають на основні демократичні засади виборчого процесу: рівне виборче право, добровільність участі у виборах, вільне волевиявлення виборця, таємниця голосування, особисте голосування та ін.

При застосуванні зазначених норм КК виникають певні проблеми, які стосуються особливостей юридичних складів цих злочинів. Так, більшість вчених (І.О. Зінченко, М.І. Мельник, Л.П. Медіна й ін.) потерпілими від злочину, передбаченого ст. 157 КК ("Перешкодження здійсненню виборчого права") визнають виборців, кандидатів на виборні посади, а також осіб, які забезпечують реалізацію виборчих прав громадян,

наприклад, членів виборчих комісій, довірених осіб кандидатів, офіційних спостерігачів тощо. Таким чином, вплив на члена виборчої комісії з метою перешкодити реалізації виборчого права громадян України тягне настання кримінальної відповідальності за ст. 157 КК. Водночас у Кодексі України про адміністративні правопорушення (КУпАП) встановлена відповідальність за втручання в роботу виборчих комісій, що перешкоджає виконанню ними обов'язків, пов'язаних з реєстрацією кандидатів у Президенти України або депутати, підрахунком голосів чи визначенням результатів або підбиттям підсумків виборів (ч. 3 ст. 186-2 КУпАП). Така законодавча регламентація ускладнює відмежування злочину від адміністративного правопорушення, і будь-яке рішення щодо притягнення особи до відповідальності буде спірним.

Схожа ситуація виникає й у разі видачі членом дільничої виборчої комісії виборчого бюлетеня для голосування за іншу особу. За вчинення такого діяння передбачена як адміністративна (ч. 2 ст. 186-2 КУпАП "Видача членом дільничої виборчої комісії виборчого бюлетеня для голосування за іншу особу"), так і кримінальна відповідальність (ч. 1 ст. 158 КК "Видача членом виборчої комісії виборчого бюлетеня будь-якій особі з метою надання їй можливості проголосувати за іншу особу..."). На сьогодні відсутні критерії відмежування цих складів правопорушень, а відтак відсутня єдина практика притягнення особи до відповідальності за вчинене правопорушення.

3. Відповідно до положень КК, перешкодити вільному здійсненню виборчого права можна як насильством, обманом, погрозами, підкупом, так і іншим чином, тобто будь-яким способом. Як в теорії кримінального права, так і на практиці складнощі виникають при аналізі такого способу як підкуп (надання грошей, інших цінностей, будь-яких переваг, благ тощо, як винагорода за зміну свого волевиявлення або відмову від участі у виборах). Оскільки підкуп розглядається як спосіб перешкодження вільному здійсненню виборчого права, то і результатом його застосування є спотворення реалізації гро-

мадянами права обирати чи бути обраними. У зв'язку з цим "винний" може підлягати відповідальності лише у випадку, якщо підкуп перешкодив (не дав) можливості громадянину реалізувати своє виборче право. Проте кожна особа сама обирає свою поведінку в тій чи іншій життєвій ситуації, і тому саме від неї залежить чи вплине цей підкуп на зміст волевиявлення чи ні. В такій ситуації оцінка поведінки потерпілого лежить не тільки за межами кримінального права, а й за межами правової оцінки. Крім того, практично неможливо довести, що підкуп виборця перешкодив вільному здійсненню виборчого права і не вплинув на результати голосування або виборів (оскільки ч. 1 ст. 157 КК вимагає саме цього).

Водночас особа може застосувати підкуп з метою перешкодження роботі виборчої комісії для того, щоб її члени не виконували або неналежним чином виконували свої обов'язки. У такій ситуації підкуп і буде способом перешкодження здійсненню громадянину виборчого права, навіть якщо це в кінцевому рахунку не вплинуло на результати голосування або виборів.

4. Деякі положення КК не завжди узгоджені з нормами виборчого законодавства. Так, у диспозиції ст. 159 КК закріплено, що "умисне порушення таємниці голосування під час проведення передбачених законом України виборів...". Однак проведення виборів в Україні регламентується виборчим законодавством, яке становить низка законів та інших нормативно-правових актів. Тому доцільно було б замінити слова "передбачених законом України виборів" на "передбачених законами України" або "передбачених законодавством України про вибори". Термін "завідомо неправдиве оголошення результатів виборів" з метою уніфікації КК та законодавства про вибори необхідно замінити на "завідомо неправдиве оприлюднення результатів виборів".

Усунення недоліків регламентації відповідальності за порушення виборчого законодавства мінімізує чисельні порушення законодавства про вибори, сприятиме оптимізації виборчого процесу та забезпеченню реалізації виборчих прав громадян.